

Sawicki, Kazimierz

Czterdziestolecie "Przeglądu Geodezyjnego"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 436-437

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wytwórnia narzędzi geodezyjnych Gustawa Gerlacha powstała w Warszawie w 1816 r.; rozwój produkcji od połowy XIX w. do pierwszej wojny światowej firma ta zawdzięczała przede wszystkim znacznym zamówieniom z Rosji. W okresie międzywojennym była to już duża fabryka, produkująca m.in. 10 typów kątomierzy (w tym teodolity), 8 typów niwelatorów i 1 typ stolika topograficznego z kierownicą, wszystko z odpowiednim osprzętem. Instrumenty te, których konstruktorem był współwłaściciel firmy inż. Emil Voellnagel, cechowała prostota konstrukcji, trwałość (odporność na wstrząsy) i precyzja wykonania. Podczas powstania warszawskiego fabryka uległa całkowitemu zniszczeniu.

Polskie Zakłady Optyczne powstały w 1929 r. jako spółka akcyjna, produkująca przeważnie lornetki i mikroskopy szkolne. W latach 1945—1946 fabryka została odbudowana po zniszczeniach wojennych, przy czym utworzono dział instrumentów geodezyjnych łącznie ze sprzętem pomocniczym. Obecnie zakłady produkują już nie tylko na rynek wewnętrzny, lecz i na eksport do 52 krajów.

Konfrontacja serii coraz to bardziej udoskonalanych instrumentów Gerlacha z zestawem nowoczesnej produkcji PZO dała nie tylko obraz polskiego dorobku w ciągu ubiegłego półwiecza, lecz również możliwość prześledzenia postępu technicznego w tej dziedzinie.

Kazimierz Sawicki

CZTERDZIESTOLECIE „PRZEGLĄDU GEODEZYJNEGO”

Miesięcznik „Przegląd Geodezyjny” jest organem Stowarzyszenia Geodetów Polskich, poświęconym zagadnieniom geodezji, fotogrametrii i kartografii oraz życiu zawodowemu geodetów.

W dniu 10 grudnia 1968 r. w Klubie Prasy i Informacji Technicznej Naczelnej Organizacji Technicznej odbyła się uroczystość czterdziestolecia tego czasopisma.

Zebranych powitał mgr inż. J. W. Czarnowski, dyrektor Wydawnictwa Czasopism Technicznych NOT, nadmieniając, iż „Przegląd” istniejący od lipca 1945 r. był pierwszym czasopismem technicznym, które ukazało się w Polsce Ludowej. Od tego czasu redaktorem „Przeglądu” jest mgr inż. S. J. Tymowski, który wygłosił na uroczystości główny referat, poświęcony dziejom polskiego czasopiśmiennictwa geodezyjnego.

Na wstępie referent wyjaśnił genezę jubileuszowej liczby roczników. Pierwszym miesięcznikiem geodezyjnym był „Przegląd Mierniczy”, wydawany od 1924 r. do 1939 r., a więc w ciągu lat 16; dodając do tej liczby 24 roczniki „Przeglądu Geodezyjnego”, otrzymuje się liczbę 40.

Do podstawowych osiągnięć pierwszego polskiego czasopisma geodezyjnego, „Przeglądu Mierniczego”, którego redaktorem był W. Krzyszkowski, należy przede wszystkim zaliczyć integrację środowisk mierniczych trzech zaborów przez wytworzenie ogólnokrajowego środowiska czytelniczego. O poziomie tego miesięcznika może świadczyć chociażby to, że przewodniczącymi jego komitetu redakcyjnego byli: w latach 1926—1938 prof. E. Warchałowski, a w 1939 r. — prof. K. Weigel.

Od 1933 r. ukazywał się „Biuletyn Koła Inżynierów Mierniczych”¹ jako wydawnictwo ciągłe, nieperiodyczne. Od 1937 r. „Biuletyn” wychodził jako dodatek do „Przeglądu Technicznego”, a w postaci nadbitek i w specjalnej okładce był rozsyłany członkom Koła. Redaktorami Biuletynu byli: początkowo mgr inż. B. Łęcki, a od 1937 r. — mgr inż. K. Sawicki. W maju 1939 r. „Biuletyn” przekształcił się pod tą samą redakcją w miesięcznik „Geodeta”, stanowiący również dodatek do „Przeglądu Technicznego”.

¹ Było to jedno z inżynierskich kół specjalistycznych Stowarzyszenia Techników w Warszawie, założone w 1918 r. przez absolwentów Instytutu Mierniczego w Moskwie.

Poza tym w okresie międzywojennym ukazywały się jeszcze dwa czasopisma specjalistyczne: „Przegląd Fotogrametryczny”, wydawany przez Polskie Towarzystwo Fotogrametryczne, i „Wiadomości Służby Geograficznej” — organ Wojskowego Instytutu Geograficznego.

„Przegląd Geodezyjny”, którego nakład wynosił w 1968 r. ok. 3800 egz., służy przede wszystkim przekazowi informacji o postępie technicznym w geodezji, zwłaszcza w dziedzinach: automatyzacji pomiarów, elektromagnetycznych metod pomiarowych, nawigacji morskiej, geodezji astronomicznej i satelitarnej, techniki kartograficznej, elektronicznych maszyn rachunkowych itp. Okresowo były tam drukowane jako dodatki trzy biuletyny: Instytutu Geodezji i Kartografii, Polskiego Towarzystwa Fotogrametrycznego i kartograficzny, a także „Przegląd Dokumentacyjny Geodezji i Kartografii”.

Obecnie oprócz „Przeglądu Geodezyjnego” ukazują się cztery wydawnictwa specjalistyczne o charakterze naukowym: kwartalnik Komitetu Geodezji PAN „Geodezja i Kartografia”, zeszyty naukowe „Geodezja” wydawane pod tym samym tytułem w Politechnice Warszawskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz „Prace Instytutu Geodezji i Kartografii”.

Kazimierz Sawicki

SESJA Z OKAZJI CZTERECHSETLECIA POWOŁANIA KOMISJI MORSKIEJ

W dniu 27 listopada 1968 r. Ministerstwo Żeglugi, Instytut Bałtycki i Komisja Morska Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich zorganizowały w Gdańsku sesję z okazji 400-lecia powołania przez Zygmunta Augusta pierwszego w Polsce urzędu morskiego, zwanego w dzisiejszej historiografii Komisją Morską. Oprócz głównego referatu prof. W. Czaplńskiego wygłoszono na sesji trzy komunikaty, z których dwa dotyczyły historii techniki: dr P. Smolarek mówił o technice okrętownictwa w XVI w., a mgr M. Boczar — o konstrukcji okrętu „Smok”, budowanego w Elblągu w 1572 r., który miał być zaczątkiem regularnej floty wojennej Rzeczypospolitej. Trzeci komunikat, prof. K. Kubika, dotyczył początków szkolnictwa morskiego w Polsce¹.

Zygmunt Brocki

HISTORIA TECHNIKI W UROCZYSTOŚCIACH VI DNIA ODLEWNIKA

W obchodzonym tradycyjnie w dniach 7—8 grudnia 1968 r. VI Dniu Odlewnika znalazła się również tematyka historyczna, do czego okazją była czterechsetna rocznica pierwszego druku w języku polskim, związanego z technologią odlewnictwa. Na sesji naukowej, która odbyła się w Krakowie pierwszego dnia obchodów, doc. J. Piaskowski wygłosił odczyt *O pierwszym polskim druku dotyczącym odlewnictwa: „Aleksęgo Pedemontana Tajemnice”*. Kraków 1568, związany z rocznicą wydania tego dzieła.

Po przedstawieniu pierwszych polskich druków zawierających wzmianki o me-

¹ Referent powtórzył tutaj za A. Brücknerem (*Encyklopedia staropolska*. Warszawa 1939, t. 2, szpalta 171) wiadomość, że w pierwszej połowie XVIII w. Polacy zorganizowali szkołę żeglarską na Jenisieju. Tymczasem już w 1956 r. znawca historii kontaktów Polaków z Syberią Witold Armon wykazał, że chodzi w tym wypadku o szkołę przygotowującą do stanu duchownego, a nie do rzemiosła żeglarskiego; por.: W. Armon, *Jaką szkołę założył na Syberii I. Kulczycki, czyli — jak powstają legendy w nauce*. „Materiały z Zakresu Historii Techniki, Gospodarki i Terminologii Morskiej”, nr 8/1956, ss. 183—184.